

De pedagogische kwaliteit
van de ouderparticipatiecrèche in 2016;
Draaiers en hun relaties met kinderen in beeld
- Tussenrapport -

Subsidiegever:

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)

Uitvoerder:

Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek

oktober 2016

Abstract

Nederland kent inmiddels zo'n veertig jaar ouderparticipatiecrèches (opc's). Dit is een vorm van kinderopvang waarbij de ouders (die 'draaiers' worden genoemd als zij op de groep staan) gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de kinderopvang van elkaars kinderen en voor het gevoerde pedagogische beleid. De pedagogische kwaliteit van de ouderparticipatiecrèches, is niet eerder wetenschappelijk onderzocht. Een eerste kwaliteitspeiling is uitgevoerd met een evaluatie van de interactievaardigheden (op groepsniveau) en de pedagogische relatie tussen draaiers en hun eigen kinderen enerzijds en andere kinderen anderzijds (dyadisch niveau). Op de basale vaardigheden *sensitieve responsiviteit, respect voor autonomie, structureren en grenzen stellen* laten de draaiers gemiddeld voldoende tot goede kwaliteit zien. Ook de meer educatieve vaardigheid *praten en uitleggen* is gemiddeld voldoende tot goed. De kwaliteit van de vaardigheden *ontwikkelingsstimulering* en *begeleiding van interacties* is gemiddeld onvoldoende. De draaiers ervaren zowel meer nabijheid als afhankelijk- en conflictueus gedrag van hun eigen kind in vergelijking met andere kinderen in de groep die niet van de ouder zelf zijn.

Sleutelwoorden:

ouderparticipatiecrèche, kinderopvang, proceskwaliteit, CIP-schaal, LLRV

1. Inleiding

De ouderparticipatiecrèche is, ondanks haar veertig jaar bestaan, nog steeds een relatief onbekende vorm van kinderopvang. De pedagogische kwaliteit van verschillende vormen van professionele kinderopvang zijn inmiddels geëvalueerd in landelijke kwaliteitspeilingen, zoals de dagopvang, peuterspeelzaal, de peuterspeelzaal met voor- en vroegschoolse educatie (VVE), de buitenschoolse opvang en ook de gastouderopvang is wetenschappelijk onderzocht, maar de pedagogische kwaliteit van de ouderparticipatie-crèche is wetenschappelijk nog niet geëvalueerd. De directie Kinderopvang van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) heeft het Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek (NCKO) daarom verzocht een eerste evaluatie van de pedagogische kwaliteit van de ouderparticipatiecrèches uit te voeren (zie ook de brief van minister Asscher aan de Tweede Kamer van 25 november 2015).

De ouderparticipatiecrèche (opc) is een vorm van kinderopvang met een ander organisatiemodel dan de professionele kinderopvang. Bij opc's zijn de ouders gezamenlijk verantwoordelijk voor de kinderopvang van elkaars kinderen en voor het gevoerde pedagogisch beleid. Deze ouders, die worden aangeduid met *draaiers*, staan afwisselend op de groep en delen gezamenlijk de opvoeding van elkaars kinderen. De opc neemt zo een eigen positie in de Nederlandse kinderopvangcontext naast de dagopvang, peuterspeelzalen en gastouderopvang. Opc's vormen slechts een zeer klein onderdeel van de Nederlandse kinderopvang: er zijn zeven locaties in Nederland, waarvan vijf in Utrecht en twee in Amsterdam. Ouders kiezen om verschillende redenen voor dit type opvang. Een kleinschalig scriptie-onderzoek van Calis (2011) liet zien dat veel ouders voor een opc kiezen vanwege de nauwe betrokkenheid van ouders bij de opvang. Ook de contacten met de andere ouders en de andere kinderen worden als pluspunten genoemd.

De opc wordt door voorstanders van deze vorm van opvang gezien als een goed voorbeeld van een burgercollectief in de zogenaamde 'participatiesamenleving' (Bergwerff, 2015). Theoretisch zijn de opc's verbonden met de pedagogische *civil society*. De pedagogische civil society wordt gekenmerkt door 'de bereidheid van burgers om met elkaar in de eigen sociale netwerken en het publieke domein verantwoordelijkheden rond het opgroeien van jeugdigen te delen in de vorm van informele wederzijdse steun en informele sociale controle' (Kesselring, de Winter, van Yperen, & Horjus, 2015: p. 264-265). Het brede begrip omvat diverse vormen van betrokkenheid bij de opvoeding en opvoedingsondersteuning (zie Kesselring, de Winter, Horjus, van de Schoot, & van Yperen, 2012). In een opc krijgt de pedagogische 'civil society' concreet vorm doordat ouders de opvang van hun kind delen in een gedeeld publiek domein en onderling de verantwoordelijkheid rond de kinderopvang regelen. Tegelijkertijd zijn opc's niet alleen gebaseerd op informele steun en informele controle, en ze kennen ook een formele kant, namelijk waar de ouders van de

ouderparticipatiecrèche aanspraak maken op een kinderopvangtoeslag op basis van de Wet Kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen.

De ouders die zijn aangesloten bij een opc, hebben – net als ouders die gebruik maken van professionele kinderopvang – op dit moment recht op kinderopvangtoeslag. De opc's wijken echter op een aantal punten af van regels die zijn vastgelegd in de Wet Kinderopvang voor wat betreft twee structurele kwaliteitskenmerken, namelijk de stabiliteit en de opleiding van de volwassenen op de groep. De Wet Kinderopvang vereist (onder andere) dat de staf een pedagogische beroepsopleiding moet hebben afgerond. Verder is de stabiliteit van de staf (ook wel aangeduid met 'vaste gezichten') onderdeel van de wet, die aangeeft hoeveel pedagogisch medewerkers een kind maximaal gedurende een week ziet. Doordat er bij opc's een relatief grote groep volwassenen is die de opvanguren verdelen, is het aantal wisselende gezichten groter dan in de reguliere kinderopvang. Dit verschil in structurele kwaliteitskenmerken, zoals die zijn vastgelegd in de Wet Kinderopvang, en de invulling die opc's daaraan geven, houdt sinds enige tijd de politieke gemoederen bezig: past een opc in het Nederlandse kinderopvangbestel dat recht geeft op subsidie van overheidswege? Een belangrijke vraag hierbij in deze politieke en maatschappelijke discussie over de opc's is: wat is de pedagogische kwaliteit van de opc-groepen?

Kinderopvangonderzoek heeft laten zien dat de proceskwaliteit op de groep en met name de interacties tussen de volwassen opvoeder(s) en de kinderen van belang zijn voor het welbevinden van kinderen en de effecten van kinderopvang op de ontwikkeling van kinderen. Correlationeel en longitudinaal onderzoek heeft laten zien dat de interactievaardigheden van de staf een voorspeller zijn van de kinderlijke ontwikkeling (zie bijvoorbeeld Belsky, 2006; Belsky, Lowe Vandell, Burchinal, Clarke-Stewart, McCartney, & Tresch Owen, 2007; zie Clarke-Stewart & Allhusen, 2005). Pedagogisch medewerkers moeten een breed palet aan vaardigheden laten zien in hun interacties met jonge kinderen op de groep. De staf – of in de context van opc's is het beter om te spreken van de draaiers – moet de kinderen in de voorschoolse periode niet alleen emotionele ondersteuning bieden, maar is ook verantwoordelijk voor de organisatie van de groep en ondersteuning bij de brede ontwikkeling van kinderen (Domitrovich, Gest, Gill, Bierman, Welsh, & Jones, 2009; Hamre, 2014; Hamre, Hatfield, Pianta, & Jamil, 2014; Helmerhorst, Riksen-Walraven, Vermeer, Fukkink, & Tavecchio, 2014).

De kern van de proceskwaliteit in de kinderopvang wordt gevormd door de vaardigheden van de volwassenen in hun omgang met de kinderen (Hamre, 2014; Helmerhorst e.a., 2014). De draaiers spelen daarmee op de groep van de ouderparticipatiecrèche een sleutelrol in het welbevinden en de ontwikkeling van de kinderen, niet alleen door hun rechtstreekse interacties met de kinderen, maar ook door hun invloed op de interacties tussen de kinderen onderling en hun omgang met het aanwezige spel materiaal. Daardoor dragen zij in hoge mate bij aan het realiseren van de in de Wet

Kinderopvang genoemde vier pedagogische doelen: het bieden van veiligheid en het bevorderen van de persoonlijke, de sociale en de morele competentie (het zich eigen maken van normen en waarden) van de kinderen. In deze kleinschalige studie evalueren we de pedagogische kwaliteit van de interactievaardigheden die de draaiers laten zien op de opc-groepen. Het NCKO heeft in eerder onderzoek observatieschalen ontwikkeld en gevalideerd om de interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers in kinderdagverblijven vast te stellen (zie De Kruif e.a., 2007; Helmerhorst e.a. 2014).

Om inzicht te krijgen in de relaties tussen draaiers en kinderen (eigen kinderen en andermans kinderen, typerend voor een opc) wordt naast de kwaliteit van de interacties ook de pedagogische relatie tussen draaiers en de individuele kinderen in kaart (dyadisch niveau) gebracht. Een draaier heeft altijd een relatie met (minimaal) één eigen kind en heeft daarnaast relaties met andere kinderen. Er worden verschillende pedagogische dyadische relaties op de groep in kaart gebracht zoals eventuele overeenkomsten en verschillen tussen de relaties met het eigen kind en de andere kinderen op de groep voor draaiers op het gebied van nabijheid, afhankelijkheid en conflict.

Opzet van de studie

Het doel van de studie is om de pedagogische kwaliteit van de interactievaardigheden van de draaiers van de opc-groepen (0-4-jarigen) in kaart te brengen. De centrale vragen zijn:

1. Wat is de kwaliteit van de interactievaardigheden van draaiers op de ouderparticipatiecrèche?
2. Wat is de structurele kwaliteit op deze groep?
3. Wat is de kwaliteit van de relaties tussen de draaiers en de kinderen (zowel eigen kinderen als niet eigen kinderen) op de opc-groepen?

We rapporteren in dit rapport alleen de gegevens van de ouderparticipatiecrèches; een rapportage met een vergelijking met kinderdagverblijven uit dezelfde omgeving is nog in uitvoering en wordt verwerkt in een volgende rapportage.

2. Methode van aanpak

Steekproef

De steekproef omvat alle zeven opc's in Nederland. Deze locaties tellen in totaal negen groepen voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar. Vier groepen kennen een verticale opbouw (0-4 jaar). Voor vier andere groepen geldt dat kinderen op de opc-groep mogen komen na de baby-leeftijd en als zij

kunnen lopen. Op één groep moeten de kinderen ouder zijn dan 2 jaar. In totaal zijn 145 draaiers betrokken bij de opnames van wie er 54 in de steekproef zijn opgenomen (37% van de populatie). Twee van de benaderde draaiers hadden bezwaar tegen filmen en zij zijn vervangen door twee andere draaiers. Per groep was gemiddeld een random geselecteerde groep van zes draaiers betrokken. Van alle 54 deelnemende draaiers zijn vragenlijsten ontvangen met achtergrondgegevens van de draaiers, van 49 van deze draaiers hebben we vragenlijsten ontvangen met gegevens over de kwaliteit van de pedagogische relatie met de eigen en niet eigen kinderen (in totaal 115 kinderen).

Meetinstrumenten

Interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers: NCKO-Interactieschalen

De interactievaardigheden van de draaiers werden beoordeeld met behulp van de zes NCKO-Interactieschalen (NCKO, 2008): (1) *Sensitieve Responsiviteit*, (2) *Respect voor Autonomie*, (3) *Structureren en grenzen stellen*, (4) *Praten en uitleggen*, (5) *Ontwikkelingsstimulering* en (6) *Begeleiden van interacties* tussen kinderen. Deze vaardigheden worden gemeten op een 7-puntschaal, met de volgende schaalwaarden: 7 = *zeer hoog*, 6 = *hoog*, 5 = *matig hoog*, 4 = *matig*, 3 = *matig laag*, 2 = *laag*, en 1 = *zeer laag*.

De draaiers op de bezochte groepen werden in vier verschillende situaties gefilmd: spel, eten, verschonen en een transitie. Elke opname duurde 10 minuten. Voor elke draaier is een gemiddelde score per interactieschaal berekend over de vier gefilmde episodes. De scores van de draaiers in dezelfde groep zijn vervolgens ook per schaal gemiddeld om scores op groepsniveau te verkrijgen, die een indicatie vormen van het pedagogische klimaat op de groep. Op basis van deze scores op groepsniveau zijn groepen geclassificeerd in de kwaliteitsniveaus *onvoldoende* (score ≤ 3.5), *matig* ($3.5 < \text{score} \leq 4.5$) en *voldoende tot goed* (score < 4.5).

Zes getrainde observatoren beoordeelden de gefilmde episodes. Alle observatoren volgden vooraf een uitgebreide training van zes sessies van gemiddeld vier uur. Een trainingssessie bestond uit het intensief bestuderen van de schaal die op die dag centraal stond en vervolgens het beoordelen en nabespreken van oefenfragmenten. De training werd afgesloten met een toets. Alle observatoren lieten, na de training, een voldoende overeenstemming zien met jury-oordelen (intra-class correlatie, $ICC \geq .70$). Om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid ook na de training vast te stellen is een random deel van de video-coderingen (19%, $N= 10$) dubbel gecodeerd door twee onafhankelijke observatoren. Bij afwijkende scores werd overlegd tot consensus werd bereikt. De gemiddelde overeenstemming binnen één schaalpunt was 75 procent. Om mogelijke contaminatie van observatie-oordelen uit te sluiten hebben beoordelaars van de opnames niet de gefilmde locaties bezocht.

Leerkracht Leerling Relatie Vragenlijst. De LLRV (Koomen, Verschueren, & Pianta, 2007), die is afgeleid van de Student Teacher Relationship Scale van Pianta (2001), brengt de relatie tussen een opvoeder (leerkrachten, pedagogisch medewerkers en andere opvoeders in een groepssetting) en een individueel kind in kaart (zie ook Pianta, Nimetz, & Bennett, 1997). Het instrument onderscheidt drie dimensies: nabijheid (genegenheid, warmte, open communicatie, betrokkenheid, vertrouwen, veiligheid, effectiviteit; 11 items); afhankelijkheid (buitensporige hulp en aandacht vraag, sterke reactie op scheiding; 6 items); en conflict (negativiteit, conflicten, onvoorspelbaarheid, boosheid, dwingend gedrag, gebrek aan effectiviteit; 11 items). De scores voor elke dimensie liggen op een schaal die loopt van 1 (*laag*) tot en met 5 (*hoog*). De handleiding geeft normscores, apart voor jongens en meisjes, en deze zijn verwerkt in het verslag. Voor Nabijheid zijn de normscores als volgt: scores < 4: zeer laag; 4-5: laag; 6-7 beneden gemiddeld; 8-12 gemiddeld; >12 boven gemiddeld tot zeer hoog. Voor Afhankelijkheid zijn de normscores: < 8 beneden gemiddeld tot laag; 8-12: gemiddeld; 13-14 boven gemiddeld; 15-16: hoog; en > 16: zeer hoog. Voor Conflict zijn de normscores: < 13: gemiddeld tot laag; 13-14: boven gemiddeld; 15-16: hoog; > 16: zeer hoog.

De LLRV is eerder gebruikt in Nederlands onderzoek in het basisonderwijs (zie Koomen, Verschueren, van Schooten, Jak, & Pianta, 2012) en in de voorschoolse periode (zie bijvoorbeeld Roorda, Verschueren, Vancraeyveldt, van Crayeveldt, & Colpin, 2014). De LLRV is door de gefilmde draaiers ingevuld voor alle kinderen die op de dag van filmen op de groep aanwezig waren. In de context van een opc zijn er meerdere soorten relaties op de groep: de relatie tussen de ouder en het eigen kind en de relatie van de ouder met overige, niet eigen kinderen. De LLRV geeft inzicht in de pedagogische relaties die de draaiers ervaren met de verschillende kinderen (eigen kinderen versus niet eigen kinderen) op de opc-groepen.

Vragenlijst achtergrondkenmerken. Met een korte online vragenlijst zijn enkele relevante achtergrondkenmerken van de draaiers geïnventariseerd (zoals leeftijd, sekse, opleiding, het gevolgd hebben van een pedagogische cursus; zie Tabel 1 voor een overzicht), aansluitend op eerder gebruikte vragenlijsten uit recente NCKO-peilingen van dagopvang en peuterspeelzalen en een validatie-onderzoek van een meetinstrument voor de gastouderopvang. De draaiers zijn bevraagd over algemene kenmerken (o.a. leeftijd, geboorteland, spreektaal thuis, ervaring als draaiër), inclusief de stabiliteit (het aantal opc-uren per week en maand van de draaiër) en opleiding (niveau van de hoogste afgeronde opleiding, type opleiding, eventuele gevolgde pedagogische cursussen). Kenmerken van de groep (zoals de groeps grootte, het aantal draaiers, en de ratio tussen draaiers en kinderen) zijn geïnventariseerd in contact met de locatie-coördinatoren.

Emotionele uitputting. De schaal Emotionele Uitputting uit de Utrechtse Burnout Schaal (UBOS; Schaufeli & van Dierendonck, 2000) was onderdeel van de korte vragenlijst. De scores voor deze schaal lopen van 0 (*laag*) tot en met 6 (*hoog*). Dit instrument kent ook normscores die als volgt zijn:

scores $\leq .37$ zijn zeer laag; tussen .38 en .99: laag; tussen 1.00 – 2.37: gemiddeld; tussen 2.38 en 3.62: hoog; en scores ≥ 3.63 : zeer hoog (algemene UBOS-C-normen).

Procedure

Elke opc-groep werd gedurende een dagdeel bezocht door een observator. De observator filmde de draaiers en kinderen, zodat deze opnames later konden worden beoordeeld met behulp van de NCKO-interactieschalen. De observator hield zich zo afzijdig mogelijk om de normale gang van zaken zo min mogelijk te beïnvloeden en de draaiers werd gevraagd om het reguliere programma te volgen. Alle onderzoeksactiviteiten werden uitgevoerd door getrainde onderzoeksassistenten van de Universiteit van Amsterdam onder leiding van ervaren coördinatoren. De activiteiten waren vastgelegd in een uitgebreide handleiding.

Het onderzoek is goedgekeurd door de ethische commissie van de Faculteit van Gedrags- en Maatschappijwetenschappen (dossiernummer 2016-CDE-7015). Deelname van de draaiers en het filmen op de groep vond plaats na actieve 'informed consent' van de draaiers.

3. Resultaten

De steekproef van draaiers die betrokken zijn in dit onderzoek, is gemiddeld zo'n 39 jaar oud. Mannen vormen zo'n 30 procent van de onderzochte groep. Voor de meeste draaiers (81.5%) is Nederland het geboorteland en het Nederlands is de meest voorkomende moedertaal, al is er wel enige variatie. De draaiers zijn overwegend hoog opgeleid (90.7% op hbo- of wo-niveau). Voor driekwart van de draaiers is Nederlands de enige taal die thuis wordt gesproken. De helft van de draaiers heeft een cursus gevolgd op het terrein van opvoeding of kinderopvang. Eén op de tien draaiers heeft een pedagogische of psychologische opleiding afgerond. De draaiers laten verder een gemiddelde score zien van 1.62 voor Emotionele Uitputting. Deze score komt overeen met een normscore 'gemiddeld', met andere woorden de gemiddelde scores van de draaiers is geen opvallend hoge of lage score (zie Tabel 1 voor een overzicht van demografische kenmerken van de groep).

Tabel 1

Descriptieve gegevens van de opc-groep

		<i>Gem (sd)</i>
Leeftijd		38.6 jaar (5,4)
Uren draaien per week		5.7 (2.3)
		<i>Percentage (%)</i>
Geslacht draaier	Man	29.6%
	Vrouw	70.4%
Geboorteland draaier	Nederland	81.5%
	Anders	18.5%
Moedertaal draaier	Nederlands	83.3%
	Anders	16.7%
Ervaren beheersing Nederlandse taal	Zeer goed	92.6%
	Goed	5.6%
	Niet goed, niet slecht	1.9%
Spreekt thuis enkel Nederlands	Ja	74.1%
	Nee	24.1%
	Onbekend	1.9%
Hoogst afgeronde opleiding	LBO	1.9%
	MBO	3.7%
	HA VO	3.7%
	HBO	44.4%
	WO	46.3%
Achtergrond opleiding	Pedagogisch	7.4%
	Psychologisch	3.7%
	Anders	88.9%
Ervaring met werken in kinderopvang		16.7%
Opvoed- of kinderopvangcursus gevolgd		50.0%
Emotionele uitputting (UBOS)		1.62 (0.50)

Pedagogische kwaliteit van de interacties tussen draaiers en kinderen

Tabel 2 laat zien dat de gemiddelde scores voor de draaiers voldoende tot goed zijn voor *sensitieve responsiviteit, respect voor autonomie, structuren en grenzen stellen en praten en uitleggen*. De gemiddelde score voor *ontwikkelingsstimulering* is net onvoldoende. Het *begeleiden van interacties* tussen de kinderen heeft de laagste score en ligt in de categorie *onvoldoende*.

Tabel 2

Descriptieve gegevens voor de NCKO-interactievaardigheden van de draaiers ($N = 54$)

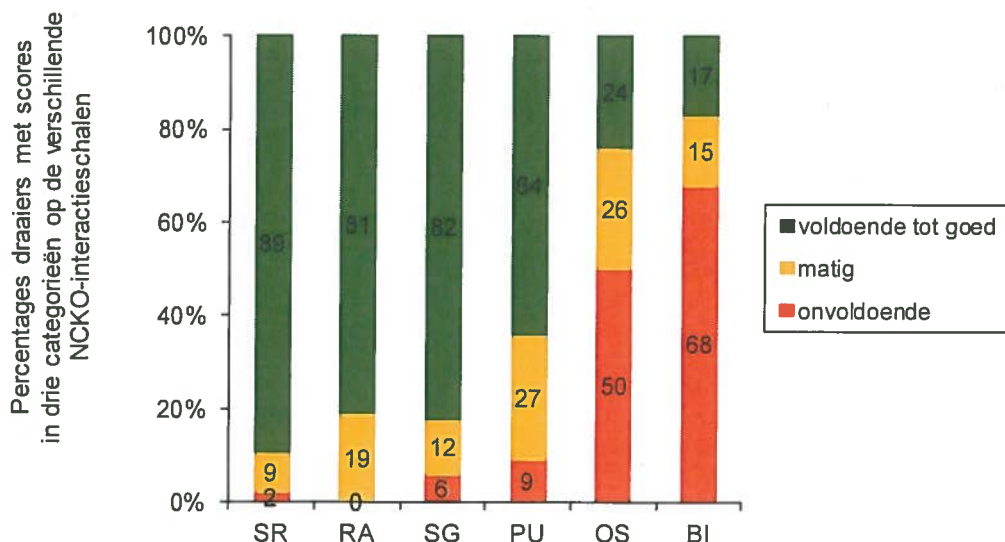
	Gemiddelde	(<i>sd</i>)	<i>Min-max</i>
Sensitieve responsiviteit	5.5	(0.8)	3.3 – 6.8
Respect voor autonomie	5.1	(0.7)	3.8 – 6.8
Structureren en grenzen stellen	5.3	(0.9)	3.0 – 7.0
Praten en uitleggen	4.7	(0.9)	3.0 – 6.8
Ontwikkelingsstimulering	3.4	(1.2)	1.0 – 6.0
Begeleiden van interacties	3.1	(1.1)	1.0 – 6.3

Score < 3.5 = *onvoldoende*; 3.5 ≤ score < 4.5 = *matig*; score ≥ 4.5 = *voldoende tot goed*

Waar Tabel 2 de gemiddelde scores weergeeft, geeft Figuur 1 hieronder de verdeling weer van de scores voor de zes interactievaardigheden over de categorieën *onvoldoende*, *matig*, en *voldoende tot goed*. Figuur 1 laat zien dat de kwaliteit voor het merendeel van de draaiers in de categorie *voldoende tot goed* viel voor *sensitieve responsiviteit* (89%). Voor 9 procent van de draaiers was deze kwaliteit *matig* en 2 procent scoorde *onvoldoende*. Voor *respect voor autonomie* waren de scores respectievelijk 81, 19 en 0 procent, voor *structureren en grenzen stellen* 82, 12 en 6 procent. Bij *praten en uitleggen* scoorde 64 procent *voldoende tot goed*, 27 procent *matig* en 9 procent *onvoldoende*. De resultaten laten zien dat de helft van de draaiers een *voldoende tot goede* score behaalt voor *ontwikkelingsstimulering*, ongeveer een kwart *matig* en een kwart *onvoldoende*. Bij de vaardigheid *begeleiding van interacties* ligt 68 procent van de scores in de categorie *onvoldoende*.

Figuur 1

Percentages draaiers met scores voor interactievaardigheden in de categorieën *onvoldoende*, *matig* en *voldoende tot goed*

Noot: SR= *Sensitieve responsiviteit*, RA= *Respect voor autonomie*, SG= *Structureren en grenzen stellen*; PU= *Praten en uitleggen*, OS= *Ontwikkelingsstimulering*; BI= *Begeleiden van interacties*; Score < 3.5 = *onvoldoende*; 3.5 ≤ score < 4.5 = *matig*; score ≥ 4.5 = *voldoende tot goed*

Relatie tussen draaiers en kinderen

De pedagogische relatie, zoals gemeten met de drie LLRV-schalen, is weergegeven in Tabel 4. Draaiers ervaren een normale relatie met het eigen kind, lettend op nabijheid, afhankelijkheid en conflict, conform de normscores. De normscore voor de jongens is bovengemiddeld voor afhankelijkheid en beneden het gemiddelde voor conflict: men ervaart iets meer afhankelijkheid, afgaand op de normscore, maar minder conflict met jongens. Voor de meisjes zijn de scores conform de norm. De verschillen in de normscores zijn subtiel en er is een maximaal verschil van één punt op de normscore tussen zonen en dochters. De ruwe scores bij de beoordeling van het eigen kind liggen voor nabijheid telkens duidelijk boven ervaren afhankelijkheid en conflict.

Bij de pedagogische relatie met andere kinderen op de opc-groep zien we – kijkend naar de normscores – dat draaiers met de andere kinderen op de groep een gemiddelde relatie hebben met meisjes en een beneden gemiddelde relatie met jongens. Ook hier is het verschil in normscore weer gering; het gaat om een verschil van één punt bij de normscore. De normscores zijn gemiddeld voor afhankelijkheid en gemiddeld tot (zeer) laag voor conflict. Ook hier liggen – net als bij de beoordeling

van het eigen kind – de ruwe scores voor nabijheid telkens duidelijk boven ervaren afhankelijkheid en conflict. De ruwe scores verschillen ook hier niet statistisch significant voor jongens en meisjes.

Tabel 4

Descriptieve gegevens voor de LLRV en normscores, uitgesplitst naar sekse

	Eigen kind		Andere kinderen	
	Jongen <i>N</i> = 23	Meisje <i>N</i> = 30	Jongen <i>N</i> = 47	Meisje <i>N</i> = 58
Nabijheid	4.76 (0.14)	4.74 (0.22)	4.05 (0.45)	4.20 (0.37)
Normscore	<i>Boven gemiddeld</i>	<i>Boven gemiddeld</i>	<i>gemiddeld</i>	<i>gemiddeld</i>
Afhankelijkheid	2.92 (0.98)	2.75 (0.71)	1.67 (0.52)	1.70 (0.46)
Normscore	<i>bovengemiddeld</i>	<i>gemiddeld</i>	<i>gemiddeld</i>	<i>Gemiddeld</i>
Conflict	1.95 (0.53)	2.00 (0.60)	1.50 (0.42)	1.52 (0.40)
Normscore	<i>gemiddeld tot (zeer) laag</i>	<i>gemiddeld</i>	<i>gemiddeld tot (zeer) laag</i>	<i>gemiddeld tot (zeer) laag</i>

Opvallend is dat de percepties van de draaiers over de relatie met het eigen kind uitgesprokener zijn dan de percepties van andere kinderen: de draaiers ervaren meer nabijheid, maar ook een grotere afhankelijkheid van hun kind en meer conflict dan andere draaiers (zie Tabel 5). Het verschil is het grootst voor de ervaren afhankelijkheid (een verschil van 1.09 op de gehanteerde vijfpuntsschaal), gevolgd door nabijheid (0.59) en conflict (0.40).

Tabel 5

Verschillen voor de LLRV, uitgesplitst naar eigen en andere kinderen

	Eigen kind	Andere kinderen	Vershil _{eigen-ander kind}	<i>p</i>
Nabijheid	4.70 (0.28)	4.10 (0.44)	<i>t</i> _{paired} (51) = 8.79	< .001
Afhankelijkheid	2.79 (0.90)	1.72 (0.52)	<i>t</i> _{paired} (51) = 7.98	< .001
Conflict	1.93 (0.58)	1.58 (0.41)	<i>t</i> _{paired} (51) = 3.61	.001

Structurele kenmerken

De groepsgrootte op de dag van de opnames was gemiddeld 8.21 kinderen (*sd* = 2.50), variërend van 4 tot 16 kinderen. Op de groep stonden gemiddeld 2.11 draaiers (*sd* = 0.56), variërend van 1 tot 3 draaiers. De ratio tussen volwassenen en kinderen was gemiddeld 0.26 (*sd* = 0.02), oftewel er waren gemiddeld zo'n vier kinderen per volwassene, variërend van 0.23 tot 0.30. De gemiddelde draaier

staat gemiddeld 5.68 uur per week op de groep ($sd = 2.28$) – uitgedrukt in fte (38 uur/week) is dit 0.15 fte – variërend van 2 (.05 fte) tot 18 uur (0.47 fte). Per maand staat een draaiër gemiddeld 23.23 uur op de groep ($sd = 10.03$), variërend van 8 tot 72 uur .

4. Discussie

Op de zes onderscheiden interactievaardigheden laten de draaiërs van de onderzochte opc's gemiddeld een goede kwaliteit zien bij de drie basale interactievaardigheden *sensitieve responsiviteit, respect voor autonomie en structuren en grenzen stellen*. Ook de kwaliteit van *praten en uitleggen* is gemiddeld genomen goed. *Ontwikkelingsstimulering* en *begeleiden van interacties* blijven hierbij achter en zijn gemiddeld onvoldoende. De draaiërs in dit onderzoek ervaren voor alle kinderen voldoende nabijheid, geen te sterke afhankelijkheid van de kinderen en ze ervaren geen conflictueuze relaties met de kinderen. De relaties die draaiërs ervaren met de eigen kinderen en niet eigen kinderen zijn verschillend: men ervaart meer nabijheid, maar ook iets meer conflict en vooral meer afhankelijkheid met de eigen kinderen dan bij de andere kinderen op de groep.

Een vergelijking van de resultaten uit deze peiling van de opc's in 2016 en de laatste kwaliteitspeiling van de kinderdagverblijven in 2012 laat zien dat de draaiërs voor elke interactievaardigheid iets hoger scoren dan de pedagogisch medewerkers (Fukkink e.a., 2013); het verschil ligt tussen een half en een heel punt op de gehanteerde zevenpuntsschaal. Een vergelijking met de resultaten uit de laatste peiling van de peuterspeelzaal uit Gevers e.a. (2014) laat hetzelfde beeld zien; het verschil ligt hier tussen 0,3 punt en een heel punt op de zevenpuntsschaal. Dit algemene beeld laat zien dat de proceskwaliteit op de opc-groepen, zoals in beeld gebracht in dit onderzoek, relatief iets hoger scoren ten opzichte van de reguliere dagopvang en peuterspeelzaalwerk in eerdere peilingen.

Dit (tussen)rapport bevat alleen gegevens over de interactievaardigheden van de draaiërs in 2016. Binnenkort zijn er ook gegevens beschikbaar over de interactievaardigheden van pedagogische medewerkers van kinderdagverblijven uit dezelfde buurt als de opc's in 2016. Hierdoor wordt een directe vergelijking mogelijk tussen de kwaliteit van de interactievaardigheden van de draaiërs uit opc's en de kwaliteit van de interactievaardigheden van pedagogisch medewerkers uit de kinderdagverblijven. Er zijn gegevens over kwaliteit van kinderdagverblijven en peuterspeelzalen uit eerdere peilingen beschikbaar. Een vergelijking van de opc-resultaten met de gegevens uit deze eerdere peilingen kan weliswaar interessant zijn en inzicht geven maar dan moet men een kanttekening plaatsen bij de validiteit van deze vergelijking. In de periode van zo'n vijf jaar tussen eerdere peilingen en de huidige peilingen kunnen namelijk veel factoren zijn veranderd die van

invloed zijn op de pedagogische kwaliteit (zie Fukkink e.a., 2013; Gevers Deynoot-Schaub e.a., 2014).

Een andere kanttekening heeft te maken met het feit dat de scores uit deze studie zijn gevonden in opc-groepen met specifieke structurele kenmerken, zoals relatief kleine groepen, een relatief gunstige ratio tussen volwassenen en kinderen, relatief hoog opgeleide ouders als draaiers, en relatief oudere kinderen binnen de voorschoolse periode van 0-4 jaar. Dit patroon van structurele kenmerken is belangrijk, omdat de groeps grootte, beroepskracht-kind ratio en opleiding – ook wel aangeduid als de ‘ijzeren driehoek’ (iron triangle’) (Tavecchio, 2002) – ‘klassieke’ voorspellers zijn van pedagogische kwaliteit in kinderopvangonderzoek. Voor opc’s geldt dat ze voor groeps grootte en de beroepskracht-kind ratio gunstig afsteken tegenover dagopvang en peuterspeelzalen (zie Fukkink e.a., 2012: groeps grootte: gemiddeld 9,5 kind, beroepskracht-kind ratio: .23; Gevers Deynoot-Schaub e.a., 2014: groeps grootte: 11.8 kind, beroepskracht-kind ratio: .16). Voor de opleiding ten slotte geldt dat de draaiers niet gecertificeerd zijn voor de kinderopvang maar wel vrijwel allemaal hoog zijn opgeleid. Ook is bekend dat opvang van jongere kinderen in kinderdagverblijven gemiddeld genomen lagere kwaliteitsscores laat zien (zie Fukkink e.a., 2013). Bij een vergelijking tussen kwaliteitsscores uit deze studie en eerder uitgevoerde kinderopvangstudies dient daarom rekening te worden gehouden met deze specifieke configuratie van structurele kenmerken van de onderzochte opc’s.

Conclusie

Kort samengevat, deze studie is de eerste wetenschappelijke studie van de pedagogische kwaliteit van de ouderparticipatiecrèche (opc), die ongeveer veertig jaar bestaat in Nederland. De studie laat zien dat de kwaliteit van de interactievaardigheden van de zogenaamde draaiers op de groepen voldoende tot goed is voor de basale interactievaardigheden *sensitieve responsiviteit, respect voor autonomie en structureren en grenzen stellen en praten en uitleggen* en onvoldoende is voor *ontwikkelingsstimulering* en het *begeiden van interacties*. De relaties van de draaiers met het eigen kind en de andere kinderen op de groep wordt gekenmerkt door een positieve beleving van nabijheid, enige mate van afhankelijkheid (met name van het eigen kind) en een geringe mate van conflict.

Referenties

- Asscher, L. F. (2015, 25 november). *Onderzoek naar de kwaliteit van ouderparticipatiecrèches (OPC's)* [Kamerbrief]. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/11/25/onderzoek-naar-de-kwaliteit-van-ouderparticipatiecrèches-opc-s>
- Belsky, J. (2006). Early child care and early child development: Major findings of the NICHD study of early child care. *European Journal of Developmental Psychology*, 3(1), 95-110.
- Bergwerff, S. (2015). *De geschiedenis van een omstreden burgercollectief; De ontwikkeling van de ouderparticipatiecrèches binnen het Nederlandse kinderopvangstelsel* (masterscriptie). Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Calis, R. (2011). *De sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen op een ouderparticipatiecrèche. Een onderzoek naar de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en de kwaliteit van ouderparticipatiecrèches in vergelijking met reguliere kinderdagverblijven*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. Geraadpleegd op 1 oktober 2016 via <http://docslide.nl/documents/masterscriptie-oos-roxanne-calis.html>
- Domitrovich, C. E., Gest, S. D., Gill, S., Bierman, K. L., Welsh, J. A., & Jones, D. (2009). Fostering high-quality teaching with enriched curriculum and professional development support: The Head Start REDI program. *American Educational Research Journal*, 46, 567-597.
- Clarke-Stewart, A., & Allhusen, V. D. (2005). *What we know about childcare*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Fukkink, R., Gevers Deynoot-Schaub, M. J. J. M., Helmerhorst, K. O. W., Bollen, I., & Riksen-Walraven, J. M. A. (2013). *Pedagogische kwaliteit van de opvang voor 0- tot 4-jarigen in Nederlandse kinderdagverblijven*. Amsterdam/Nijmegen: NCKO.
- Gevers Deynoot-Schaub, M. J. J. M., Helmerhorst, K. O. W., Bollen, I., & Fukkink, R. G. (2014). *Pedagogische kwaliteit van de opvang voor 2- tot 4-jarigen in Nederlandse peuterspeelzalen in 2013*. Amsterdam: NCKO.
- Hamre, B. K. (2014). Teachers' daily interactions with children; An essential ingredient in effective early childhood programs. *Child Development Perspectives*, 8(4), 223-230.
- Hamre, B., Hatfield, B., Pianta, R., & Jamil, F. (2014). Evidence for general and domain-specific elements of teacher-child interactions. *Child Development*, 85(3), 1254-1274.
- Hamre, B. K., Pianta, R. C., Downer, J. T., DeCoster, J., Mashburn, A. J., Jones, S. M., ... Hamagami, A. (2013). Teaching through interaction: Testing a developmental framework of

- teacher effectiveness in over 4,000 classrooms. *The Elementary School Journal*, 113, 461-487.
- Helmerhorst, K. O. W., Riksen-Walraven, J. M., Gevers Deynoot-Schaub, M. J. J. M., Fukkink, R. G., & Tavecchio, L. W. C. (2015). Child Care Quality in the Netherlands over the Years: A Closer Look. *Early Education and Development*, 26, 89-105.
- Helmerhorst, K. O. W., Riksen-Walraven, J. M. A., Vermeer, H. J., Fukkink, R. G., & Tavecchio, R. G. (2014). Measuring interactive skills of caregivers in child care centers: Development and validation of the Caregiver Interaction Profile Scales. *Early Education and Development*, 25(5), 770-790.
- Kesselring, M., Winter, M. de, Horjus, B., Schoot, R. van de, & Yperen, T. van (2012). Do parents think it takes a village? Parents' attitudes towards nonparental adults' involvement in the upbringing and nurture of children. *Journal of Community Psychology*, 40(8), 921-937.
- Kesselring, M. C., Winter, M. de, van Yperen, T., & Horjus, B. (2015). De pedagogische civil society in praktijk: Een studie naar de effecten van de activiteiten binnen het programma Allemaal Opvoeders. *Pedagogiek*, 35(3), 263-284.
- Kesselring, M., De Winter, M., Horjus, B., & Van Yperen, T. (2013). *Allemaal Opvoeders* in de pedagogische civil society. Naar een theoretisch raamwerk van een ander paradigma voor opgroeien en opvoeden. *Pedagogiek*, 33(1), 5-20.
- Koomen, H., Verschueren, K., & Pianta, R. (2007). *LLRV – Leerling Leerkracht Relatie Vragenlijst*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Koomen, H., Verschueren, K., Schooten, E. van, Jak, S., & Pianta, R.C. (2012). Validating the student-teacher relationship scale: Testing factor structure and measurement invariance across child gender and age in a Dutch sample. *Journal of School Psychology*, 50(2), 215-234.
- La Paro, Hamre, B. K., Locasale-Crouch, J., Pianta, R. C., Bryant, D., Early, D., ... Burchinal, M. (2009). Quality in kindergarten classrooms: observational evidence for the need to increase children's learning opportunities in early education classrooms. *Early Education and Development*, 20, 657-692.
- Pianta, R. C. (2001). *Student-teacher relationship scale; Professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Pianta, R. C., Nimetz, S. L., & Bennett, E. (1997). Mother-child relationships, teacher-child relationships, and school outcomes in preschool and kindergarten. *Early Childhood Research Quarterly*, 12, 263-280.

- Roorda, D. L., Verschueren, K., Vancraeyveldt, C., van Crayeveldt, S., & Colpin, H. (2014). Teacher-child relationships and behavioral adjustment: Transactional links for preschool boys at risk. *Journal of School Psychology, 52*(5), 495-510.
- Schaufeli, W., & Dierendonck, D. van (2000). *UBOS – Utrechtse Burnout Schaal; Handleiding*. Amsterdam: Pearson Assessment and Information.
- Tavecchio, L. W. C. (2002). *Van opvang naar opvoeding; De emancipatie van een uniek opvoedmilieu*. Amsterdam: Vossiuspers.
- Veen, A., Fukkink, R., Gevers, M., Heurter, A., Helmerhorst, K., & Bollen, I. (2014). *Pedagogische kwaliteit gemeten in peuterspeelzalen; Uitkomsten NCKO en pre-COOL naast elkaar gezet*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Vermeer, H., Van IJzendoorn, M. H., De Kruif, R., Fukkink, R. G., Tavecchio, L. W. C., Riksen-Walraven, M. M. A., & van Zeijl, J. (2008). Child care quality in the Netherlands: Trends in quality over the years 1995-2005. *Journal of Genetic Psychology, 169*(4), 360-385.
- Winter, M. de (2011). Samen uit de opvoedingskramp; Naar een pedagogische civil society. In M. de Winter, *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding; Vanachter de voordeur naar democratie en verbinding* (pp. 60-89). Amsterdam: SWP.